

РОЗСВІТ

Часопись полонених
громади „Самостійна Україна“.

Видає: Видавництво „Український Рух“.

Виходить два рази на тиждень.

ПЕРЕДПЛАТА:

(Ціна одного примірника 2 ф.)	
На місяць у таборі . . .	20 ф.
„ „ поза табором . . .	30 „
„ півроку в таборі 1 м.	20 ф.
„ „ поза табор. 1 „	80 „
„ рік у таборі . . .	2 „ —
„ „ поза табором 3 „	— „

А Д Р Е С А:

Ukrainisches
Sekretariat
in Rastatt (Baden).

(Комітет видавництва).

РЕВОЛЮЦІЯ В РОСІЇ.

Депутація Українців у Львова.

Італійська часопись „Corriera della Serra“ повідомляє з Петербурга, що в президента міністрів Львова була українська депутація з бажаннями від Українців. Львов прийняв депутацію й запевнив її, що буде підпирати домагання Українців перед центральним урядом що до заведення української урядової мови на Україні, що до настановлення українських урядових комісарів і утворення окремої комісії для оборони українських інтересів.

Деморалізація між російським військом.

Шведські газети доносять зі Стокгольму, що петербурзький гарнізон представляє зі себе купку здеморалізованих людей, які тільки те й роблять, що владжують день-у-день демонстрації перед Думою.

Сьогодні являється батальон піхоти з червоними прапорчиками в руках, завтра відділ артилерії стає перед Думою з прикрашеними пушками, співає маршеву, здоровить новий уряд. Це гірше представляє ся справа на фронтах. Хоч французькі газети кажуть, що нема ніякої причини побоювати ся якихнебудь неспокоїв, але ж не можна затаїти, що деморалізація до військ уже вкрала ся. У щоденних наказах читаємо беззастанно про прибудування революційних комітетів супроти офіцерів: одних віддають, других арештовують, третіх настановляють і т. д. Розуміть ся, що в тих присудах не все грає роллю нездатність офіцера, не все за причину арештовання можна вважати прихильність офіцера до старого ладу. Часто-густо нема ніяких причин. Хіба ж це військова дисципліна?

А ось зразок такої дисципліни подає „Рускій Інвалід“ з 25. березня. Там надрукований ось такий поклик: „Усі, що на власну руку покинули 175-й запасний піхотний полк, дістають наказ у найблизчих днях повернути до полка назад. Якщо хто цього не зробить, то його будуть уважати прихильником старого режиму“!

Загалом салдати на фронті вже самі не вірять, що війна довго буде тривати. Між иньчим у них іде поголоска, що новий уряд обіцяє мир до двох місяців, і салдати відгрожують ся, що як це не справдїть ся, то вони уряд до мира приневольять. Салдати почувують силу й мають довіря до себе, що перепнуть свою волю.

Ще є прихильники царя.

Сям та там видивають ся ще прихильники старого уряду. Газети сповіщають, що попи мобілізують ся, що навіть на днях офіційна російська церква виступить проти нового правительства. Не знати тільки, чи пристане до неї загал духовенства. Бо ж треба знати, що в Росії є яких 120 православних владик і 80,000 попів.

В Сибірі гарнізони Іркутська й Томська до цієї пори не хочуть нічого знати про новий уряд; вони поперепинали телеграфічні дроти до Петербурга і старають ся всюди захопити залізницю в свої руки.

Аграрна реформа.

Із Копенгагена приходять відомости, що уряд вибрав комісію задля підготовки й переведення аграрної реформи. Орган соціалістично-революціонерів ставить першою точкою своєї програми: перехід всієї землі в

руки держави й рішення цієї справи передає Установчому Зібранню.

Багатства Романових.

Як доносили ми в одному з попередніх чисел, новий уряд скасував царські добра.

Але ж бо царська родина має ще свої маєтки, з висотою яких хочемо познайомити читачів.

Облічуючи тільки поверха, Микола II. має тепер більш мільона карбованців грошима і в паперах, його жінка теж так, за те їх син, колишній престолонаслідник, близько п'ять і пів мільона, і доньки мають кожна коло чотирох мільонів.

Кажуть, що й у англійських та иньчих банках зберігають ся кілька десятків мільонів царевих грошей...

Та такі найбільші доходи мала царська родина з лісів, копалень, зі землі, значить, із того всього, що їм тепер поконфіскували. Минули добрі часи...

Становище Туреччини й Болгарії до російської революції.

Як привітали російську революцію Німеччина й Австрія, ми вже знаємо з попередніх чисел „Розсвіту“. Цікаво було б почути, що думають про неї дві другі держави, які воюють із Росією у спілці з центральними державами. Офіційних заяв поки що нема—та є на-пів-офіційні, від людей, що стоять близько до уряду.

Ось великий везир Талаат-паша висказав ся так перед заступником часописи „Танін“: „Туреччина й Росія були від кількох століть смертельними ворогами. Через те й упадок царизму прийнято в Туреччині з більшим удоволенням, ніж де-інде. Не можна допустити, щоб між царською Росією, яка беззастанно наставляла на життя Туреччини, щоб між нею й Туреччиною могли уложити ся приязні відносини. Але ж бо властиво нема причини, щоб ми не могли зажити добрими сусідами з російським народом, який саме свою долю взяв у свої руки, щоб створити вільну й модерну державу. Із цього боку ми вітаємо російську революцію. Молода Туреччина теж дитина революції, як молода Росія. Тільки ж із жалем бачимо, що революція не позбула ся ще заборчих думок. Мілюков забалакав про чесний мир, але ж на кошт Туреччини. Не знаємо, чи всі російські ліберали годять ся на ці старі думки про заборчість та ворожнечу. Коли російський народ увійде на ту саму дорогу, по якій ходив російський царизм, то нема що й балакати про мир“.

Із болгарського боку зазначимо думки напівурядової часописи „Народні права“, яка з обуренням відкидає спілтки, ширені антантом, неначе б Болгарія враз із Німеччиною й Австрією стояла за давній царський уряд. Навпаки, із усіх заяв осередніх держав і їх союзників виходить, що вони хочуть мира з Росією, щоб таким чином російський народ дістав нагоду перевести в себе нові порядки серед миру. Новий рух у Росії має велике значіння й для Болгарії, що таким чином і в себе позбудеть ся немилых прихильників російського царизму, які цілих сорок літ давили болгарський народ і заперали йому дорогу до вільного національного розвитку.

Цікаво, як дивить ся на події в Росії болгарський посол у Берліні, Різов, добрий знавець російських відносин. Він так думає, що революція мусить принести давнобажаний мир. Тут треба так міркувати: або-або,—або

провізорочний уряд піде за Англією й продовжати ме війну—або піде за голосом народу й заведе мир. Як подасть голос за війну, то самий уряд, зложений із лібералів, пропаде, бо робітники його скинуть, й крайні елементи візьмуть керму правління у свої руки. Того ж побоять ся ліберали—й підуть на мир. Провізорочний уряд добре знає, що без нових виборів він не мати ме в народі ніякої підпори. Тому в своїй оцінці як найскоріше приступить до росписання виборів. Тільки ж вибори мусять відбутися не в часі жнив, коли хлібороби заняті роботою в полі, отже не в липні, а найдалі в червні. Але ж до того часу мусять люди з війни повернути, бо ж хто буде в Росії вибирати? Інваліди та ті, що викручували ся від війни? Це ж одначе не народ. Салдат на фронті, що обороняв свій край, найбільш має права на те, щоб помагати відбудові свого рідного краю. А до тих салдатів долічити ще треба два мільони полонених у центральних державах. І голос цих людей треба буде почути! Але ж задля цього треба, щоб мир прийшов, який приніс би російському салдатові право брати участь у виборах. Справжня й остання мета російських лібералів був—не Царгород, а повалення царської династії (родини, що паує: син по батькові, внук по синові й т. д.). Цю мету вони осягнули—то й тепер вже можуть кинути зброю й завести з нами чесний мир, до якого наша група (Болгарія, Австрія, Німеччина й Туреччина) готова. Англія не може змінити географії. Наші держави межують зі собою, то ми мусимо між собою жити, зносити ся зі собою—Англія від нас далеко, й їй байдукає...

Раштат, 11. квітня 1917.

У попередньому числі „Розсвіта“ ми подали за чужою пресою, головню французькою та по звіткам зі Стокгольму, кілька сухеньких звісток про українські національні маніфестації в Росії й на Україні. Вістки ті захопили наше серця, звеселили нашу душу, ми сповнили ся вдячністю до наших братів на Україні, яких пощадила війна, за те, що вони піднесли свій голос у таку важну для нас, Українців, хвилину. „Хай живе українська республіка“—дунало по вулицях Петербурга! „Хай живе автономна Україна“—викували промови в Києві. Автономної України домагають ся у вільній Росії Українці—офіцери російської армії, на зборах у Києві; іде й до Мілюкова із Швайцарії від Українців-уткачів, жертв царської Росії, враз із бажаннями для вільної Росії ще й бажання, щоб Росія переродила ся в спілку вільних народів, у федерацію, в якій і вільній Україні повинно бути своє місце!

„Вільна спілка вільних народів—федерація“—чуєть ся тепер скрізь по Росії. Голосять її недержавні народи Росії, ті самі Фінляндці, Естонці, Латиші, Грузини, ті, що їм царська Росія хотіла видерти національну душу—і до хору тих народів долучує свій голос і Україна! І вона хоче бути вільна у спілці вільних народів, і вона хоче зажити своїм людським життям, хоче сама про себе самостійно рішати—у спілці, в федерації з иньчими народами Росії!

Федерація—спілка народів, яка на зверху виявляє собою щось ціле, але серед неї кожний народ для себе творить знов ціле й про себе рішає—федерація для нас Українців слово не нове, не новий у історії нашого народу його зміст. Ще ж до недавна в нашій історичній науці вперто держала ся думка, що давня, книзьська Україна—це була спілка маленьких державок, які на зверху представляла одна-одноцільна держава—Київська. Богдан Хмельницький, геніяльний гетьман України, переяславською умовою в 1654. році ввійшов у спілку з московським князівством—на зверху Україна мала творити з Московщиною щось ціле, але ж у середині вона мала бути для себе

цілком самостійна, зі своїм виборним ладом, зі своїм військом, із правом зносин із сусідніми державами й т. д. Всі гетьмани після Богдана все покликувалися на „Богданові пункти“, які визначували відносини нашого Рідного Краю до Москви—та тільки ж наші провідники розуміли цю федерацію по своєму, а Москва по своєму її розуміла й по своєму до неї ставила ся...

А й потім, як уже з давньої федерації сліду не стало, як зі спілки двох держав—вільної демократичної України з гетьманом і самодержавної Московщини з царем—склала ся одна самодержавна, абсолютистична царська Росія, і тоді не вигасала в нашому народі думка про федерацію. У сорокових роках дев'ятого віку в Києві повстало окреме політичне товариство, т. зв. Кирило-Методіївське братство, яке покляло собі за завдання з цілю Славянщини: з Руських, Українців, Поляків, Чехів, Вендів, Словінців, Сербів та Болгар—зложити одну велику державу—але таку, щоб кожний нарід мав собі для себе волю порядкувати своїми справами, незалежно від других. Кожний народ повинен був мати своє власне „народне правління“, складаючи окрему республіку, за те всі до купи мали рішати спільні справи в загальному сеймі, до якого кожний народ вислав би своїх депутатів. І в кожній республіці зокрема, і в цілій спільній республіці мав бути лад виборний; на чолі поодиноких республік мав стояти виборний „правитель“, і ціла спілка мала теж мати виборного правителя.

До цього товариства приклали рук виключно Українці, такі, як Костомарів, Куліш, Шевченко—і за те їх царська Росія не поглядила по голівці, а наслала на них кари, і то ще й у той час, як братство не встигло розвинути своєї діяльності, як тільки почало її, видавши всього дві прокламації.

Але ж мимо кар ці думки в народі марно не пропали.

Відновив їх в 70.—80. роках XIX ст. великий український учений і політик Михайло Драгоманов, який у цілому ряді творів провів їх та ще й розширював програму Кирило-Методіївськими збудовками європейської соціальної науки. І по думці Драгоманова краща доля для України мала скувати ся в спілці вільних народів, що заселяють Росію.

Про спілку з Росією як вільні з вільними балакали в нас усі партії, які потворили ся в великі дні першої російської революції. Всі вони вважали метою своєї праці перетворити царську Росію в спілку вільних народів, між якими Україна найшла б належне їй місце.

Така форма політичного ладу—це, що правда, ще не повна політична незалежність, але ж усе таки це самостійність! У цій війні ми повели зразу свою роботу в напрямі чисто самостійницьким. Ми думали, що вдасть ся розбити царську Росію на частини й тоді на її руїнах виросте повна незалежність нашого краю. Таку політику проводив „Союз Визволення України“, який був нам духовим провідником у нашій роботі. Але ж то для „Союза“ і для нас, і зрештою для цілого нашого народу найбільшим ворогом являла ся та царська Росія, яка відбрала від нас усе, що тільки ми мали, змазала нас перед світом, сказала б, із лица землі. От і через те й ми бажали її упадку, упадку цієї царської Росії, бажали її розбиття, а рівночасно відплювали думки про нашу повну державну самостійність!

Ми, її тієї державної самостійності, й на далі не зрікаємо ся, й на далі в нашій програмі вона буде нашим доконечним ідеалом. Але ж бо ми мусимо справжніми очима дивити ся на світ, мусимо для нашого народу від історії видерти те, що дасть ся в даній хвилині видерти! Царська Росія повалена, ніколи самодержці-царі не вернуть на трон, Росія обновлять ся, Росія перероджуєть ся, перетворюєть ся. Вільна сама, вона проголошує волю націям. І Фінляндія, й Польша дістали вже навіть свої обіцянки—що до автономії. За тими країнами рухають ся другі. По цілій Росії відзивають ся могутні гасла: республіка, вільна російська республіка!

Та може скласти ся так, що під ту загальну думку може новий уряд не підтягти нас, Українців, і нашого краю, України! Може нас і новий уряд залічити до „Руських“—і особних вольностей нам не дадуть. Тому нам треба самим за себе кричати, треба за себе самих дбати!

Взяти від нового уряду, що дасть ся взяти! Із бадьорими російськими голосами: „Вільна республіка“ чим раз сміливіше роздають ся голоси: „Росія—вільна спілка вільних республік!“ Такі голоси відзивають ся й від наших людей на Україні, за федерацію підняв своє слово й наш „Союз Визволення України“, представник якого їде обстоювати наші справи в Петербург! За федеративну Росію підносимо й ми, полонені Українці, зараз свій голос!

І хочемо вірити, що вільна Росія на цей голос відгукнесть ся, й ми заживемо вільними людьми на вільній Україні, злученій із вільною Росією на федеративних основах!

Що таке республіка?)

У попередній статті ми по змозі вияснили, як виглядає аристократична республіка.

Задля цього державного порядку характерно те, що пануючі класи в той або инший спосіб захопили дійсну владу в державі. Парламент улажений на принципі двопалатної системи: палата панів та палата послів. Вибори до палати послів відбувають ся по підставі такого виборчого закону, котрий забезпечує все більшість пануючим верствам, хоч у державі вони творять меншість населення.

Найвища власть, президент, є в залежності від пануючої меншости.

Обсяг влади президента досить широкий. Це найголовніші загальні прикмети республіки з аристократичним ладом.

Демократична республіка мусить виглядати цілком инакше.

Ця форма державна збудована так, що за демосом (народом),—розуміючи під цим словом широкі низчі верстви,—задержав ся найбільший вплив на політичне життя держави.

Певні державні організації та основні закони дають змогу народові, коли він того хоче, широко виявляти свою волю та керувати своїм власним життям.

Як це так, що нарід має таку велику змогу виявляти свою волю—ми зараз побачимо.

Передівеім у демократичній республіці нема станів (сословій): дворян, купецтва, мужиків і т. и. Усі скасовані стани мають одну назву: „горожани“. З рівністю в назвах сполучуєть ся рівність усіх перед законами—і перед політичними й перед кримінальними. Таким чином кожна о-

) Гл. «Розвіт» ч. 20.

крема одиниця в державі, незалежно від того, чи вона належить до багатой, чи до найбіднішої класи, до одної або до другої національності, користуєть ся всіма тими правами, які установили закони. Отже ніхто не має привілеїв, усі рівні перед законом у своїх правах. Це є перша прикмета демократичного ладу.

Друга його важна прикмета така, що за народом забезпечена як найбільша воля: воля думки, слова, друку, право на всілякі політичні та інші організації, свобода віри, боротьби (страйки) і т. и., і т. и.

Всі ці свободи дають широкі простори, в котрих вільно розвиваєть ся народне життя. Волі народа ніщо не спиняє, вона може повно проявляти ся в кожній мент та на кожному кроці.

Цілий державний апарат знаходить ся під постійним впливом народної волі, в кожному мить можна його сконструювати, він творить загальну таку чутку машину, що легко змінює свій напрям у залежності від бажань та інтересів більшости народа. Таким чином широкі свободи забезпечують не лише людські та божі права кожного найслабшого члена суспільства, але також дають широкую змогу утворити з державної машини прилад, котрий буде забезпечувати інтереси, виконувати волю народа. Без повних горожанських свобод найліпший державний лад не дасть повного народоправства.

Тому на цю другу прикмету демократичного ладу треба звернути як найбільшу увагу. Доки народ не буде мати широких горожанських свобод, жадний державний лад не забезпечить народові влади в державі.

Тепер звернемо ся до вищих законодавчих та виконавчих інституцій демократичної республіки. Тоді, коли при аристократичному ладі парламент ніяким чином не висловлює волі народа, то в демократичній республіці він є найсильнішим засобом для народа творити життя згідно зі своїми власними інтересами.

Передівеім парламент має тільки одну палату (Дума). Вибори до парламенту відбувають ся на основі загального, рівного тайного, та безпосереднього виборчого права. При всіх тих горожанських свободах, про котрі ми вже балакали раніше, таке виборче право забезпечує за низкими верствами народа абсолютну більшість у парламенті, й таким чином парламент буде безпечно виконувати волю народа. В руках народного парламенту мусить бути зібрана найбільша власть. Багато з тих прав, котрі в аристократичній республіці належать до президента, при демократичнім ладі мусять вони бути перенесені на парламент.

Так, наприклад, право іменувати міністрів, вищих урядників та генералів є безумовним правом парламенту. Військо, фльота та міліція теж мусить підлягати парламентові й лише із його дозволу їх можна вживати задля тої або иншої мети. Лише при таких умовах народ може спокійніше дивити ся в будуччину, бо инакше президент навіть обраний на короткий час, може, опираючись на свою владу над озброєними силами держави, на генералів та вищих урядників, що наставлені ним самим, зробити спробу державного перевороту на користь певної купки горожан. Ця небезпека досить поважна, й її не можна не мати на оці, коли визначають ся права парламенту та права президента. Останній мусить бути лише почесним представником держави, а власть уповні переходить на парламент.

Таким чином і право виповідати війну, ро-

До українського робітника.

Ні, друже, не час нам тепер спочивать,
Пора боротьби задля нас наступає,
Про спокій тепер нам нема що й гадать,
Хай кожен борцем у ряди уступає!

Вставай же, робітнику, з сну прокидайсь,

Іди боронити робітниче право,
Не бій ся нічого, бо ти ж не один,
Тай же ж в нагороду тебе воля й слава!

Гей, годі ж вже спати! І смерти не бійсь!

Для діла святого віддай свої сили,

Бо ж жити в неволі, кайдани носить—

Куди вже страшніше, ніж гнить у могилі!

Раштатт, 5. квітня, 1917. р.

Буйний.

Націоналізація нашого життя.

III.

Кожний із нас знає, яке велике значіння має в громадському житті народу—преса. Вона являєть ся мірилом культурних потреб народа, чим багатча преса в якого народа, тим

його вважають у світі культурнішим, тим його більш поважають. Із пресою маєть ся в тому напрямі річ так, як із письменством, що: чим воно в якого народа багатче, тим у очах цілого світа він уважаєть ся культурнішим.

У нас на Україні перед війною була своя преса,—тільки ж була вона невеличка собою. Один дневник непартійною напрямку, кілька тижневиків, кілька місячників—ось і вся наша преса. Ціла Україна жила й дихала російськими статтями, російська газета давала їй політичний світогляд, крізь російські окуляри дивив ся Українець на справи. Не було видавців, не було й читачів—до цього соромного гріха ми признати ся мусимо, хоч як і гірко це признання.

Від тепер усе це мусить змінити ся. Ми мусимо взяти всіх заходів, щоб не було закутини на Україні, де не було б своєї української часописи. Часопис попри школу—це найважливіший засіб націоналізації життя. Нам зробити це буде не дуже важко, бо ж ми проломали перші льоди. Ті, що починали, чи колись на Україні, чи тут писати по українських часописах, зразу з одчаю заломували руки, не знали, як за цю справу взятись. І ті, що непривичні були читати укр. часописи, важко їм розбірали. І коли б ми, не маючи тут практики,

хотіли б що тільки на Україні попрактикувати—то нам було б страх як важко! Але ж тепер? У нас уже будуть готові й ті, що пишуть, й ті, що читають! Наші чотирі табори дурно не сиділи. Виховали й письменників і читачів, виховали й тих, що займуть ся адміністрацією, й висилкою—а й за своїми, українськими, складачами не шукати нам уже за кордоном. У нас усе буде готове, й тільки від нашої проворности й розуміння ваги української часописи залежатиме, як ми цю справу поведемо на Україні! Організація місцевих народних українських часописи—це буде вже наша справа, нас полонених. Коли нам удасть ся посунути життя так далеко, що ці часописи зможуть уже бути партійними—то дай Боже! Коли ж ні, то ми вести мемо їх у непартійному дусі, але ж ніяких инших часописей, крім українських, ми заводити не будемо! Ні один із нас не запряже своїх сил до неукраїнської часописи, не буде вислугувати ся загально-російській пресі, хіба що в російських газетах освітлювати ме політичне життя з нашого національного становниці. Треба ж тямити, що в нас тепер кожна одиниця дорого, що вислуга чужій пресі в теперішніх часах—це теж злочин!

Це одно. А тепер що до підпирання української преси. До війни в нас було так,

бити позички, заводити державні угоди та мир, все це—мусить бути також у руках парламенту.

Викональна влада у державі—міністри є також залежні від народного представництва. Вони у всьому відповідають перед ним і виконують тільки його волю.

На таких самих підставах будуватиметься кожний найменший орган громадського життя—від сільської громади, аж до окремого краю держави—все кермується лише на основі народньої волі. Всюди панує загальна виборча основа, всюди забезпечена народня самоуправа.

Сільська громада вибирає всіх своїх урядників та ставить їх під свою повну контролю. Там, де громада більша, як наприклад по великих містах, вибирають невеличкі місцеві парламенти, котрі кермують справами, що торкаються місцевого життя.

Так від споду до верху народ безпосередньо або посередньо через своїх представників заряджує своїм власним життям, контролює своїх слуг—урядників.

Лише в такий спосіб можна забезпечити повне народоправство й лише така республіка буде називати ся демократичною. Вона найбільше корисна для народа.

ДОПИСЬ ІЗ ВОЛИНІ.

На цих днях до нашого табору наспіла допись із Волині. В цій дописі передається привіт усім організаціям табору й малюють ся обставини життя наших селян у тій частині України. Дещо з цієї дописі дословно передаємо нашим читачам.

„Наша українська справа ще не завершила по глухих селах волинської України. Старі люде, жінки й діти прихильно до нас відносять ся. Деякі з них читають наші часописи й книжки. Багато є замало свідомі, хоч ніхто не каже, що Руський, а звуть себе Русинами або просто Українцями. Дехто зве себе українськими козаками.

„Що до самого життя людей, треба сказати, що вони живуть дуже бідно. Села зруйновані воєнною загрозою, скотини немає, поля незасіяні. Деякі люди ще потрохи мають своєї поживи, але більша частина удержується від казни—дістають пів фунта борошна й кави на один день на душу. Але все таки хоч люди зістали ся на руїнах, проте не падають духом, бажать свободи, спокою“.

Від товаришів із Фрайштадту дістали ми таке привітне письмо:

„З нагоди великої революції в Росії, яка викликає надії на можливість не тільки культурно-національного розвитку українського народу, а й повного політичного визволення України зпід панування чужинців, Президія Головної Української Ради фрайштатського табору шле свій найщиріший привіт і бажання всім товаришам полоненим українських таборів у Німеччині“.

РІЖНІ ВІСТІ.

ОСТРІВ КУБА В ВОЄННІМ СТАНІ З НІМЕЧЧИНОЮ.

Майже рівночасно з Америкою рішив сенат о. Куби, що від 8. квітня с. р. він знаходиться в воєнній стані з Німеччиною. Президент

республіки Менокай підписав уже виповідження війни Німеччині. Вже заряджено на острові мобілізацію й рішено всі німецькі кораблі сконфіскувати.

БРАЗИЛІЯ ГОРОЇЖИТЬ СЯ.

За Америкою й Кубою збирається виповідити війну Німеччині—Бразилія. Вона шукає тільки притичини. Ось потонув бразилійський корабель „Парана“, а уряд Бразилії обвинувачує Німеччину, що вона, мовляв, затопила цей корабель у боротьбі підводними човнами, і тому хоче зрвати дипломатичні зносини з Німеччиною.

ЗІРВАННЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ЗНОСИН МІЖ АВСТРО-УГОРЩИНОЮ Й АМЕРИКОЮ.

З огляду на те, що Америка проголосила воєнний стан із Німеччиною, австрійсько-угорський уряд наказав своїм послом в Уешінгтоні, щоб зажадав своїх паспортів. Таким чином треба вважати дипломатичні зносини між Австро-Угорщиною і Злученими Державами зірваними. За слідом Австрії піде, здається, Болгарія й Туреччина.

НОВИЙ ПОКЛИК ДО НАРОДУ НІМЕЦЬКОГО ЦІСАРЯ.

Останніми часами виникли були непорозуміння поміж палатою панів і парламентом у Німеччині в поглядах на виборчу реформу до пруського сейму. В парламенті гостро нападали деякі послы на одного з членів палати панів, які висказували погляди, що ніякої реформи не потрібно. Та цю справу цими днями рішив сам Цісар Вільгельм II, який до канцлера подав особний наказ. У ньому підносить велику моральну силу цілого німецького народа, що проливає свою кров в обороні Німеччини, заявляє, що німецький народ не чув себе ще ніколи так цілим як зараз, й дає наказ канцлерові поробити підготовчі заходи, щоб народ дістав за свою роботу заплату в формі реформи. Ці реформи доторкають передусім складу пруського сейму.

„Мені лежить на серці“, каже Цісар, „перебудова пруського сейму й увільнення нашого цілого внутрішнього політичного життя від того питання. На зміну виборчого права до сейму я вже вказував на початку війни. По величезних військових заслугах цілого народу нема вже більш у Прусії місця князюванню виборчого права. Проект закону мусить мати перед очима безпосередні й тайні вибори послів“.

Отсей поклик викликав серед німецького народа велике вдовolenня.

ВІЙНА.

ФРАНЦУЗЬКИЙ ФРОНТ.

Коло Арра розпочали в понеділок Англіїці великий наступ. Досі добили ся вони до передніх німецьких окопів; дві німецькі дивізії мають великі страти, але перебити німецький фронт їм не вдало ся. За те Німці мали деякий успіх коло Інерн у Бельгії й у Шампані.

ТУРЕЦЬКИЙ ФРОНТ.

Минулого тижня відбув ся бій між Турками й Англіїцями коло міста Газа в Сирії. Англіїців відбито з великими стратами.

На інших фронтах нема нічого цікавого.

ВІЙНА В ПОВІТРІ.

В місяці березні стратили союзники в боротьбі з Німеччиною 161 літаків і 19 баллонів. Німці стратили за той час 45 літаків і відного баллона. І в сьому місяці йде безоглядна боротьба в повітрі. От хоч би 9. квітня Німці зострелили 17 літаків і 2 баллони.

Хроніка таборового життя.

— Мужі довірря. Дня 6. квітня всі мужі довірря виїхали з табору на робітничі команди. Ціль їх поїздки: зібрати підписи серед полонених на уповноваження д. Скорописові-Йолтуховському заступати в Петербурзі наші національні інтереси.

Підписи надходять у великому числі.

На цьому тижні з табору виїздить на робітничі команди решта полонених, котрі перебували в таборі. В таборі має лишити ся не більш як 200 люда загалом.

— Центральний комітет на цьому тижні розсилав на робітничі команди білизну, яка надійшла від російського Червоного Хреста. Тепер усі товариші дістануть шмаття.

— Організаційне життя з виїздом товаришів на робітничі команди в таборі припинило ся. Трохи стало сумно. Нема того, що було два тижні назад.

Організаційні засідання не відбувають ся, крім засідань Генеральної Старшини.

Не видно ранком учнів із книжками, не чути пісень...

— Камінь на пам'ятник. На цім тижні одержано матеріал, призначений на пам'ятник. Він має стояти на цвинтарі, де спочивають тіла наших померлих на чужині земляків.

Цей пам'ятник буде довговічним свідком того благородного поступка й товариської щирости, на яку здібні лише наші люди.

— Приїзд т. Президента Скорописова. До нас у табор загостив на короткий час президент С. В. У., д. Скоропис-Йолтуховський. Його приїзд зв'язаний із поїздкою до Петербурга. Т. президент виголосить у нас на вічі реферат про сучасне наше політичне положення.

Пам'ятник домові Романових.

Острог, у якому сидять зараз колишні російські міністри,—це славетня Петропавловська кріпость. Петро Великий не був зовсім мілітарний геній, коли звелів заснувати тут цю кріпость—ліліт з тим, щоб звідтіля острілювати ворожі кораблі, що наближать ся Невою. Для цього бастіони за високі й за близько до води покладені. Більш двох-трох рот салдат кріпость не може вмістити. У найліпшому разі гарматами з цієї кріпости можна острілювати зимовий палац, біржу або постріляти звірів у зоологічному саді. Через це цілком зрозуміло, що почавши від Петра, всі московські царі використовували цю кріпость пиншим робом, а власне як місцевий острог.

Петропавловська кріпость стала Бастилією¹⁾ московської держави. Все, що доторкало ся політики, від половини 18. століття замкнено масивними замками по казематах за товстими стінами без світла й повітря, де й

¹⁾ Бастилія—це політична французька тюрма, в якій сиділа до революції 1787 р. велика сила політичних злочинців. Із вибухом революції перша річ революціонерів було—знищення цієї тюрми.

що Українець—інтелігент, робітник, чи селянин,—все таки менш-більш свідомий Українець, зі своєї преси власне й не користав. Кожний передплатник української часописи держав ще побіч неї й російську. Виходить—він уважав, що передплатувати українську часопис, то його національний обов'язок, але ж із неї він нічого не мав, бо читав часописи—російські! Українська часопис його не вдовольняла. Правда—причина була в тому, що не всі були цікаві, й не кожного читача могли вдовольнити. Але ж бо й треба признати, що проти них ішла ще сям та там нишком і агітація, що, мовляв, мова незрозуміла, то це, то те. От через мову українським редакціям було найбільш мороки. Чомусь Українцям-читачам вона була незрозуміла. Але річ у тім, що мова була як мова, тільки читач не привик до українського друкованого слова, та ще й газетного. А що ми здебільша народ некритичний, то скаже було хтось шпонебудь із дуру, чи з нерозуміння, ну, й пішло!

Тай, правду сказати, як дивити ся так на пресу, як дивили ся наші свідомі люди до війни—то це нерозуміння завдань преси! Преса—річ практичної громадської натури, преса не на те, щоб, піддержуючи її, вважати себе патріотом! То не тільки в нас, через ненормальні відносини, могли виробити ся такі погляди. Преса має виходити з потреб

життя, й так ми вже тепер до преси по війні поставимо ся. Ми жадати мемо української часописи, будемо її виписувати, але й домагання ставити мемо до неї. Ми ж самі творимо життя—не купка редакторів, то й маємо право домагати ся, щоб наші часописи були цікаві й відповідали інтересам тих людей, які ту часопис піддержують. Як у нас буде таке обопільне розуміння,—а до цього ми мусимо конче змагати, сильне змагати—то нам вистане своя українська часопис, вона нас задовольнить. Це ж прийдє знов із повною націоналізацією нашого життя.

Це саме відноситься до всіх інших видань і загалом до лектури. Ми будемо домагати ся від наших українських учених та письменників, від наших видавничих товариств і фірм, щоб вони нам доставляли лектури в нашій рідній мові. Як буде в нас попит на українські книжки, як ми безнастанно домагати ся їх будемо від книгарів—то найдуть ся накладчики. Не бійтесь: купці нюх мають, вони знають, що „підє“, то й ризкують частенько, дають гроші на видання. Авторів і перекладчиків у нас гук найдець ся. Навчив ся дехто і з наших дечого! Тільки ж, як кажу, ми мусимо хотіти мати й українські часописи щоденні, тижневі місячні, й гарні українські журнали, й гарні українські видання, ми їх будемо і грошима, і морально піддержувати, і тим подбаємо про те,

що поволеньки наш український читач кине російську книжку задля української!

От цього не потребує ще зокрема чути н. пр. Поляк, Грузин, Фінляндець, бо ці речі для кожного з них зрозумілі, ясні. Кожний Поляк виходить у польські політичні партії, Фінляндець—у фінські, Грузин—у грузинські. У Польщі, в Фінляндії, в Грузії—не може бути боротьби з російськими соціалістами, бо й їх там не має; там працюють польські, фінські, грузинські соціалісти. Із Польщі, Фінляндії, Грузії виходять депутати польські, фінські, грузинські—всі вони обстоють національні польські, фінські, грузинські інтереси. У Польщі і Фінляндії є виключно своя преса, там читають свої книжки, там усі вчені пишуть своєю мовою. У Польщі, в Фінляндії, в Грузії дивно кожному було б, як би про це все заговорили! Але ж бо за те жадному з тих народів насильно не відбирали мови—як нам, насильно не наклали иньшого імя—як нам, не заборонювали книжок друкувати та газет видавати—як нам над ні одним із тих народів не знущав ся російський царський уряд,—як над нами, ні одного не довів до такої деморалізації з національного боку—як нас, то й не диво, що про такі елементарні (основні) речі приходить ся балакати!

Василь Вернивола.

приходила на кожного його черга: катування до смерті, вішання, розстріл, мандрівка на Сибір, або в рідких випадках, при вступі на трон нового царя—„милували ся“.

Про всі події в тих казематах можна б багато дечого страшного розказати. Тут Петро I. мучив спробами свого власного сина Олексія й забив його власною рукою. Тут замкнена була княгиня Тараканова в казематі, що при наводненні наповнював ся водою й щури (пацюки), рятуючи себе від потоплення, вилзали на її тіло. Тут мучив спробами страшний Мініх своїх ворогів. Тут Катерина II. живими похоронила тих, що противили ся замордованню її чоловіка.

Від часів Петра I. на протязі 170 років історія цієї маси каміння, що так гордо відбиваєть ся в водах Невы, розказує лише про вбивства, муки, або про заживопохоронених, про присуджених на повільну смерть, або про доведених до божевільства в темних, страшних льохах. Тут почало ся мучеництво декабристів²⁾ за жадання республіки та за знищення кріпацтва. Тут сиділи талановиті письменники російського народу: Рилєв, Достоевський, Бакунін, Чернишевський, Пісарев і багато інших. Тут сидів і наш незабутній поет, серце українського народу, Тарас Шевченко, за палкі слова до свого народу. В стіни цього маленького підвірря замуровані тяжкі залізні кільця, кожне має своє традиційне імя,—імя повішеного на ньому, славетні імена борців за народ. Кожен камінець теж бачив надлюдські муки, чув нелюдський стогін і не раз напивав ся буйної гарячої крові молодих істот, замучених довгою низкою мук московських царів.

Петропавлівська кріпость—це пам'ятник страшних часів мерзот, страхіття, темноти й широкої, необмеженої тиранії Романовського дому над народами Росії.

Нахом.

Малий фейлетон.

Ішов гурток людей по кривому шляху. Перед ними маячило щось похуже на віз. Коли вони нагнали той віз, то побачили, що його пре худенька конячка, і видно було що їй було дуже тяжко, бо з неї котила ся біла піна.

Баба, яка йшла за возом, немилосердно хлестала багатом бідну конячку, що за кожним новим хлестом силкувала ся та шарпала ся вперед, наче б то хотіла вирвати ся з упряжі.

— „Не рівна дорога“,—порівнявши ся з возом, сказав один із гуртка.

— „Слабенька конячка“,—не згоджував ся другий.

— „Тяжка поклажа“,—сказав третій.

Потім звертаючись до баби, всі привітали ся:

— „Помагай Біг, тїтко!“

— „Спасибі, добрі люди“,—ледве передихаючи відповіла баба, і почала знову хлестати багатом конячку.

— „Ви, тїтко, дали б відпочити коняці“,—звернув ся один до баби.

— „Нема часу, треба швидче їхати, а то я й так забарила ся“,—одповіла баба.

— „А чи далеко тобі їхати?“—спитав один.

Баба сказала, куди їде.

— „По дорозі“,—буркнув дехто з гурту.

В цей час конячка спїткнула ся й упала.

— „Люди добрі, допоможіть мені її підняти,“—стала прєсити баба.

Люди заміяли ся між собою. Потім мовчки обійшли віз і пішли вперед по свобідному шляху.

Дорогою один і каже:

— „Воно б допомогти не штука, та все одно конячка через декілька кроків знову впаде й здохне“.

— Та вона може б і не здохла, як би ми потрошку були взяли поклажі“.

— „Отто, ще що видамав, куме!“

— „Та воно, як би знаття, що за поклажа на возі була... то... можна було б...“

— „Чудний ти, куме! Ми й так утомили ся, йдучи по цьому шляху... Нам хоч би так пошвидче дійти до місця... та... відпочити, а то ще...“

...Тим часом баба відпрягла конячку й вона встала. Лише декілька хвилин ізгаяла баба.

Дійшовши до села, люди почали шукати собі місця, де б спочити. Довго блукали вони здовж і поперек села, не маючи в кого переночувати. Коли бацуть, віжджає в село баба з возом. Побачивши її, люди трохи засоромили ся, а потім позичивши у сїрка очий, звернули ся до баби:

— „Тїтко, а, тїтко, де б нам тут зайти до хати та відпочити трохи...“

„Слава Богу, доїхала!—легко зітхнула баба, а, почувши запит, одповіла:

— „Та заходьте до моєї хати, слава Богу, місця хватить“,—і повернула віз до двору. Люди якось ніяково посунули до неї в хату.

Вашко.

Андрій Макар. Щербак

з Волині, володимир-волинського повіту, с. Смолигова, який перебуває зараз у Раштатському таборі полонених Українців, шукає свого сина (пасинка), Івана Заверюху, якого забрано в полон у кріпости Новогеоргієвську. Іван Заверюха є Українець і напевно перебуває в українському таборі Зальцведелі або Вецлярі.

Наколи хто знає Івана Заверюху (він є неграмотний), то хай скаже йому, аби послав листи в табор Раштат, І. бльок, Щербакові № 2991.

ЖЕРТВИ НА ТОВАРИСТВО „ПРАЦЯ“.

Від тов. Богданова ком. 1963 . . . м. 50 ф.
” ” Лаврега ” 417 . . . 1 ” —
Від тов. Гайдуса членський податок 1 мар. за 2 місяця березень і квітень по 50 ф.
Від команди № 1871 in Grombach . . . 5 мар.
Ком. № 1988 тов. № 28791, Ралко, на часопись 1 мар., на товариство „Праця“ 1 мар.

Жертви на волинські школи.

L. Landau, Dorf Martinshöhe.

14508 Шимко 1 м. — пф.
14178 Ярошенко 1 ” — ”
16534 Тарасенко 1 ” — ”
14554 Чугуй — ” 20 ”

L. Gernersheim, Dorf Knopp.

874 Байдужний 1 ” — ”
873 Леценко 1 ” — ”
867 Тома 1 ” — ”
866 Курочка 1 ” — ”
870 Дзюба — ” 50 ”
878 Коваленко — ” 50 ”
875 Дурдученко — ” 50 ”
879 Алїфоренко 1 ” — ”
871 Карнаушенко 1 ” — ”
868 Кульченко 1 ” — ”
876 Пугач 1 ” — ”
869 Мерецький 1 ” — ”
877 Пелїх 1 ” — ”
880 Осипенко — ” 50 ”
865 Ібатулін 1 ” — ”
881 Сокірка 1 ” — ”

L. Gernersheim, Dorf Gerhardsbrun.

856 Гречаник 1 ” — ”

L. Landau, Dorf Mittelbrun.

14234 Коротенко 1 ” — ”
14450 Секмедін — ” 50 ”
14259 Кравцов — ” 50 ”
14455 Сидоренко — ” 50 ”
14378 Парамонов — ” 50 ”
14377 Парамонов — ” 50 ”
14021 Балановський 1 ” — ”
14309 Макаренко — ” 50 ”
14056 Богопольський — ” 50 ”
14486 Соловьев — ” 50 ”
14135 Гарбулін — ” 50 ”

Жертви на волинських сиріт.

L. Gernersheim, Dnrf. Knopp.

874 Байдужний 2 ” — ”
873 Леценко 1 ” — ”
867 Тома 1 ” — ”
866 Курочка — ” 60 ”
870 Дзюба — ” 50 ”
878 Коваленко — ” 50 ”
875 Дурдученко — ” 50 ”
879 Алїфоренко 1 ” — ”
871 Карнаушенко 1 ” — ”
868 Кульченко 1 ” — ”
876 Пугач 1 ” — ”
869 Мерецький 1 ” — ”
877 Пелїх 1 ” — ”
880 Осипенко — ” 50 ”
865 Ібатулін — ” 50 ”
881 Сокірка 1 ” — ”

L. Landau, Dorf Mittelbrun.

14234 Коротенко — ” 50 ”
14450 Секмедін — ” 50 ”
14259 Кравцов 1 ” — ”
14455 Сидоренко — ” 50 ”
14378 Парамонов — ” 50 ”
14377 Парамонов — ” 50 ”
14021 Бановський — ” 50 ”
14309 Макаренко — ” 50 ”
14056 Богопольський — ” 50 ”
14486 Соловьев — ” 50 ”
14135 Гарбулін — ” 50 ”

Жертви на просвіту.

Lager Gernersheim, Pfalz, Dorf Knopp.

874 Байдужний 2 ” — ”
873 Леценко 1 ” — ”
867 Тома 1 ” — ”
866 Курочка 1 ” — ”
870 Дзюба — ” 50 ”
878 Коваленко — ” 50 ”
875 Дурдученко — ” 50 ”
879 Олїфоренко 1 ” — ”
871 Карнаушенко 1 ” — ”
868 Кульченко 1 ” — ”
876 Пугач 1 ” — ”
869 Мерецький 3 ” — ”
877 Пелїх 1 ” — ”
880 Осипенко — ” 50 ”
865 Ібатулін — ” 50 ”
881 Сокірка 1 ” — ”

Lager Landau, Pfalz, Dorf Mittelbrun.
14234 Коротенко — ” 50 ”
14450 Секмедін — ” 50 ”
14259 Кравцов 1 ” — ”
14455 Сидоренко — ” 50 ”
14378 Парамонов — ” 50 ”
14377 Парамонов — ” 50 ”
14021 Балановський — ” 50 ”
14309 Макаренко — ” 50 ”
14056 Богопольський — ” 50 ”
14486 Соловьев — ” 50 ”
14135 Гарбулін — ” 50 ”

Lager Landau, Dorf Nrjzdorf.

14008 Ануров — ” 50 ”
14593 Зотко — ” 50 ”
16593 Забрицький — ” 50 ”

Жертви на будову пам'ятника.

Lager Landau, Pfalz, Dorf Martinshöhe.

14508 Шимко 1 ” — ”
16534 Тарасенко 1 ” — ”
16438 Сарна 1 ” — ”
14414 Радченко — ” 50 ”
14278 Козьмук 1 ” — ”
16206 Роля 1 ” — ”
14656 Горохов — ” 60 ”
16114 Хміль 1 ” — ”

Lager Gernersheim, Pfalz, Dorf Knopp.

874 Байдужний 2 ” — ”
873 Леценко 1 ” — ”
867 Тома 1 ” — ”
866 Курочка 1 ” — ”
870 Дзюба — ” 50 ”
878 Коваленко — ” 50 ”
875 Дурдученко — ” 50 ”
879 Алїфоренко 1 ” — ”
871 Карнаушенко 1 ” — ”
868 Кульченко 1 ” — ”
876 Пугач 1 ” — ”
869 Мерецький 2 ” — ”
877 Пелєх 1 ” — ”
880 Осипенко 1 ” — ”
865 Ібатулін 1 ” — ”
881 Сокірка 1 ” — ”

Lager Gernersheim, Pfalz, Dorf Gerhardsbrun.

125 Калугін 1 ” — ”
265 Єсіков 1 ” — ”
835 Зайцев 1 ” — ”
639 Ситник 1 ” — ”
689 Пимонов — ” 50 ”
636 Мустафа 1 ” — ”
664 Гордїенко 1 ” — ”
648 Манько 1 ” — ”
687 Сороколїтов 1 ” — ”
621 Кривенко 1 ” — ”
832 Кушнарьев 1 ” — ”
715 Штанов 1 ” — ”
549 Кушеков 1 ” — ”
635 Лунгор 1 ” — ”
630 Серік 1 ” — ”
834 Грамм 1 ” — ”
833 Скіба 1 ” — ”
855 Тертишний 1 ” — ”
674 Бачал 1 ” — ”
668 Капленко 1 ” — ”

Lager Landau, Pfalz, Dorf Mittelbrun.

14234 Коротенко 1 ” — ”
14450 Секмедін — ” 50 ”
14259 Кравців 1 ” — ”
14455 Сидоренко — ” 50 ”
14378 Парамонов — ” 50 ”
14377 Парамонов — ” 50 ”
14021 Балановський 1 ” — ”
14309 Макаренко — ” 50 ”
14056 Богопольський — ” 50 ”
14486 Соловьев — ” 50 ”
14135 Гарбулін — ” 50 ”

Lager Gernersheim, Dorf Mundenheim.

303 Бондарчук 1 ” — ”

Жертви на будову пам'ятника.

Табор Гермерсгайм, г. Гомбург.

Тов. 416 Престрамов 1 м. — п.
” 987 Желєєв 1 ” — ”
” 984 Гончаров 1 ” — ”
” 991 Іванців 1 ” — ”
” 105 Кунїн 1 ” — ”
” 256 Алєків 1 ” — ”
” 990 Конєвченко 1 ” — ”
” 989 Грачов 1 ” — ”
” 32 Яворський 1 ” — ”
” 429 Матвіїв 1 ” — ”
” 348 Здібньов 1 ” — ”

Табор Гермерсгайм Нідєрберсбах.

” 927 Сусїдка 1 ” — ”
” 930 Носуля 1 ” — ”
” 929 Яремїїв 1 ” — ”
” 263 Коротїн 1 ” — ”

Табор Ляндав, Перлеганштат.

” 16143 Горїн 1 ” — ”
” 16370 Омєльченко 1 ” — ”
” 16405 Потилєнко 1 ” — ”
” 16267 Ларїн 1 ” — ”
” 16393 Піднебєсний 1 ” — ”
” 16233 Кушнарїв 1 ” — ”
” 16668 Шульга 1 ” — ”

Комітет склада подяку товаришам за надіслані жертви.

²⁾ Учасники військової революції в грудні 1825 р.